

Pertti Virtarannan uudet murrekirjat

Sana ei sammaloidu, kerännyt ja julkaissut PERTTI VIRTARANTA, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 1953, 462 sivua, kuvitettu. — *Elettiinpä ennenkin*, kerännyt ja julkaissut PERTTI VIRTARANTA, OY Tyrvään Sanomat, Vammala 1953, 330 sivua, kuvitettu.

Tri Pertti Virtaranta, joka jo muutama vuosi sitten julkaisi murrekirjat »Vanha kansa muistele» ja »Hämeen kansa muistele», on edelleenkin uusterasti liikkunut eri puolilla Hämettä ja Satakuntaa, vieläpä jonkin verran muuallakin massamme, ja näillä matkoillansa hän on tallettanut magnetofoniin kansan kertomaa muistitietoa. Tämän hän on sanatarkasti kirjoittanut muistiin, ja niin on kertynyt runsas ja monipuolisuudessaan mielenkiintoinen aineisto, johon viime vuoden lopulla julkisuuteen saatetut teokset »Sana ei sammaloidu» ja »Elettiinpä ennenkin» perustuvat. Edellinen niistä sisältää näytteitä Jämsän, Jämsänkosken, Koskenpään, Petäjäveden, Korpilahden, Muuramen, Sysmän, Asikkalan, Padasjoen, Lammin ja Kuhmoisten murteista, kun taas jälkimmäinen rajoittuu muinaisen Sastamalan alueelle ja siten tekijälle tutuimpaan murrepiiriin.

Kun teokset on laadittu suurta lukijakuntaa varten, murretekstien merkinnässä ei ole voitu noudattaa kielitieteellistä tarkekirjoitusta, vaan on pyritty tulemaan toimeen yleiskielemme kirjoittamisessa käytetyin merkein. Palataalistumista osoitetaan j-kirjaimella, esim. (Sysmä) olj, mänj, tulj, tietäksenj, pitkäksenj, hevojsa, vanhojlljev voan. Sananlopuisten äänteiden lausefoneettiset muutokset on otettu huomioon niin tarkoin, kuin yleiskielemme kirjaimisto sallii, ja voimakkaasti geminoituneet konsonantit on merkitty kahdella kirjaimella. Puhe- ja rytmijaksot taas on pyritty osoittamaan

välimerkkien käytöllä. Tällainen kirjoitustapa riittää jo antamaan murteesta selväpiirteisen kuvan, eikä varmaan kukaan, joka lukee teoksia elävästä mielenkiinnosta niiden sisältämää tietoutta kohtaan, kaipaa sen pitemmälle menevää tarkkuutta. Vieläpä sen voidaan katsoa kelpaavan monella tavoin myös kielitieteen tarpeisiin. Esim. lauseopillisissa tutkimustehtävissä on tri Virtarannan tekstejä jo ennätetty käyttää varsin paljon hyödyksi, ja sitä mukaa kuin aika kuluu, niiden merkitys jatkuvasti kasvaa. Teossarja muodostaa oivallisen näytteen kansankielemme tämänkertaisesta kehitysvaiheesta.

»Sana ei sammaloidu» poikkeaa sisällöltään melkoisesti Sastamalan kansankulttuuriin keskittyneestä »Elettiinpä ennenkin»-teoksesta. Edellisessäkin on runsaanlaisesti asutus- ja paikallistarinoita samoin kuin työn- teon kuvauksia, mutta ne ovat semmoisia kuin kansanhimiset ne ovat talteenottajalle sanelleet. Jälkimmäisen sisältämä aineisto sen sijaan on ryhmitelty lukuihin eri aiheiden perusteella, niin että lukija saa tutustua seudun asutuksen alkuaikeihin, paikkoihin ja paikannimiin, vainovuosiin, kirkkomatkoihin, arkisiin askareisiin ja juhlan toimiin, ts. alueen kansan omaisesta elämästä ja kulttuurista on nimenomaan omien sanantaitajien kertomusten perusteella pyritty antamaan monipuolinen kuva. Tekijä itse on täydentänyt esitystä valaiveilla johdannoilla ja lisäyksillä. Ei myöskään kansanuskomuksia ole unohdettu, mutta henkinen kulttuuri

on kuitenkin jäänyt vähälle aineellisen kulttuurin esitykseen verrattuna. On varmaa, että erityisesti niille Satakunnan asukkaille, joilla on kosketuskohtia Tyrvään ja Karkun seuduille, teos on suunnitelmallisesti jäsennellään mukana tempaava tiedonlähde, jonka ääressä saa viettää antoisia tuokioita.

Sikäli kuin tri Virtarannan nyt ilmestyneet teokset kuvastavat murreyhteisöjen henkistä suuntautumista, näyttää siltä, että kansanomaisilla uskomuksilla, taioilla ja ennusmerkeillä on Hämeen koilliskulmilla nykyisellään paljon vankempi sijansa kuin muinaisen Sastamalan alueella.

Monen monet kansanhimiset näyttävät niistä sangen mielellään kertoneen, ja kun magnetofoni on tallettanut kaiken pienen pieniä lipsahduksia myöten, esitys on niin luontevaa, että voi melkein kuulla kertojan äänenpainot. Varmaa on, että myös folkloren tutkimukselle on tri Virtarannan teoksista paljon hyötyä.

Suuri osa kaikesta siitä, minkä tri Virtaranta on teoksissaan esittänyt, kuuluu sekä kieleltään että sisällöltään vähitellen katoavaan kansankulttuuriin, ja tämän tietäen meillä on täysi syy iloita näiden teosteni ilmestymisestä.

AIMO TURUNEN